

Príklady dobrej praxe

NEVIDENÉ DETI

Pripravené v rámci projektu „Šanca pre deti zo znevýhodneného prostredia“, FMP-E/1901/4.1/015, ktorý je podporený Európskou úniou, spolufinancovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja, prostredníctvom programu Interreg V-A Slovenská republika – Maďarsko, Fond malých projektov.

Viac informácií o projekte:

<https://karpatskanadacia.sk/nase-riesenia/projekt-sanca/>

Európsky fond regionálneho rozvoja

Budujeme partnerstvá

www.viacarpatia-spf.eu

www.skhu.eu

Informácie a názory v tejto publikácii sú názormi autorov a nemusia nevyhnutne odrážať oficiálne stanovisko Európskej únie.

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Autor: Petra Melikantová

Vydavateľ: © Karpatská nadácia, Letná 27, 040 01 Košice

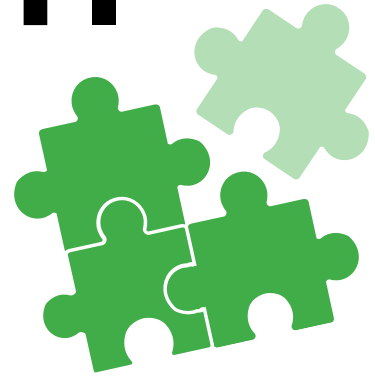
Grafická úprava obálky: Hannah Grejtáková, 2020

Košice 2020

Príklady dobrej praxe

NEVIDENÉ DETI

Vzdelávanie a starostlivosť v ranom veku
zamerané na deti zo sociálne vylúčeného prostredia
rómskych komunít v košickom kraji.

Obsah

 Úvod	3
 Cesta von	5
 Detstvo deťom	7
 ETP Slovensko	9
 Komunitné centrum Rožňava	10
 MAMILA & ZDRAVÉ REGIÓNY	11
 Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity	13
 ZŠ s MŠ Markušovce	15

Úvod

V rokoch 1962 až 1967 psychológ David Weikart spustil výskumnú štúdiu, ktorá hľadala odpoveď na to, či by prístup k vysoko kvalitnému vzdelávaniu mohol mať pozitívny vplyv na deti predškolského veku a na komunity, v ktorých žijú. Tento projekt dnes poznáme ako **The Perry Project** (Projekt Perry).

S mimoriadnym nasadením riaditeľa základnej školy v meste Perry, Charlesa Eugena Beattyho, bolo 123 detí predškolského veku s rizikovými faktormi zlyhania v škole, náhodne rozdelených do dvoch skupín. Jedna skupina sa zapojila do vysoko kvalitného predškolského programu založeného na aktívnom vzdelávacom prístupe HighScope a druhá skupina detí bola zaradená do kontrolnej skupiny bez predškolského vzdelávania.

Výskumníci zistili, že účastníci vo veku 40 rokov, ktorí zažili vysoko kvalitný predškolský program, **mali menej tehotenstiev v skorom veku, s vyššou pravdepodobnosťou ukončili strednú školu, bolo pravdepodobnejšie, že sa zamestnajú a budú mať vyšší príjem, páchali menej trestných činov, vlastnili svoj vlastný dom a auto.** Táto významná štúdia navždy zmenila trajektóriu raného vzdelávania, keďže dokazuje, že investície do vysokokvalitného vzdelávania v ranom veku prinášajú pozitívne výsledky pre deti, ich rodiny a celkovo pre spoločnosť. Počiatočná investícia 15 000 dolárov sa spoločnosti niekoľkonásobne vrátila v priebehu ďalších rokov. Za každý investovaný dolár bola návratnosť 12,90.¹

Dnes už poznáme pozitíva raného vzdelávania, poznáme dokonca i procesy, ktoré vedú k rozvoju mozgu, vieme, ako sa deti učia, poznáme rôzne metódy i techniky ako čo najlepšie podporiť dieťa v jeho rozvoji. Pozeráme na zobrazenia mozgu, monitorujeme beta a delta vlny. Poznáme úlohu jazyka, hrubej i jemnej motoriky. Je nám známa váha ľudskej interakcie s dieťaťom i vzťahovej väzby. Aby toho nebolo málo, sme si vedomí vedeckých zistení o dôležitosti a výhodách dojčenia, o tom aké dopady má takáto starostlivosť na vývin dieťaťa, na jeho zdravotný stav, imunitný systém, trávenie a celkové prosperovanie až do dospelého veku.

Napriek týmto skutočnostiam žije na Slovensku množstvo detí, ktoré vypadávajú zo systému raného vzdelávania. Slovensko bolo v roku 2017 krajinou s najnižšou mierou účasti detí v predprimárnom vzdelávaní, vo veku od štyroch rokov, spomedzi členských krajín EÚ.² Situácia na Slovensku je kritická najmä u detí pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia. Zatiaľ čo celková miera zaškolenosti detí vo veku 3 až 5 rokov v školskom roku 2018/19 dosahovala 75 %, v domácnostiach, ktorým sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi, to bolo iba 41 % a v prostredí marginalizovaných rómskych komunit iba 32 %. V roku 2018 predstavovali deti v systéme pomoci v hmotnej núdzi 3,2 % detí v materských školách.³

Za týmito číslami sa skrývajú tie deti, pre ktoré má investícia do raného vzdelávania najväčší význam a obrovský potenciál na iniciovanie zmeny v ich živote.

Táto publikácia sa pokúša predstaviť súhrn možností kvalitného raného vzdelávania pre deti z košického kraja, ktoré žijú v marginalizovaných rómskych komunitách. Karpatská nadácia na Slovensku a Karpatská nadácia v Maďarsku spracovali v rámci projektu „Šanca pre deti zo znevýhodneného prostredia“ realizovaného s pomocou programu Interreg dve národné publikácie **príkladov dobrej praxe**, ktoré mapujú súčasnú situáciu v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a programy dostupné v Slovenskej republike a v Maďarsku.

¹ Perry Preschool Project.2020.[online] citované [2020-12-15] Dostupné na: <<https://highscope.org/perry-preschool-project/>>

² Korčeková,V.2013.Rómske deti do materských škôl: Kde začať.[online]. SGLcitované [2020-12-15] Dostupné na: <https://www.governance.sk/wp-content/uploads/2020/05/Policy_Brief_PPV.pdf>

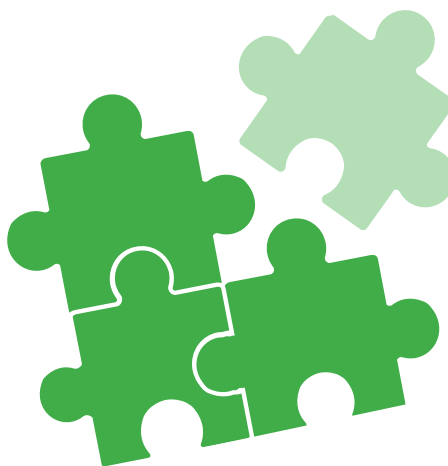
³ Revízia výdavkov na skupiny ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením, Záverečná správa.2020.[online] citované [2020-12-15] Dostupné na: <<https://www.minedu.sk/data/att/15944.pdf>>

Príklady dobrej praxe na Slovensku sa zameriavajú teritoriálne na košický kraj a pokrývajú štátny i mimovládny sektor. Publikácia má ambíciu zastrešiť rôznorodé iniciatívy, ktoré sa podieľajú na podpore detí a ich rodín, nachádzajúcich sa v málopodnetnom prostredí s nízkou informovanosťou o dôležitosti stimulov pre optimálny rozvoj detí a ich neskoršiu úspešnosť v mainstreamovej spoločnosti.

Preto v nej nájdete organizácie, ktoré sa zaoberajú podporou budúcich matiek a ktoré upriamujú pozornosť na nutričnú stránku u detí v ranom veku, ktorá má zásadnú úlohu v ich vývoji. Organizácie, ktoré podporujú a vzdelávajú matky v ranej starostlivosti, ale aj tie, ktoré sa venujú samotnému vzdelávaniu detí v predškolskom veku, či už v domácom prostredí alebo v inkluzívnom prostredí materskej školy.

Musíme si však priznať, že tieto príklady sú skôr výnimkou v systéme predprimárneho vzdelávania a starostlivosti v ranom veku. Bohužiaľ stále máme mnoho práce pred sebou, aby sme dokázali zabezpečiť rovnaké šance na vzdelávanie všetkým deťom žijúcim na Slovensku.

V septembri 2021 nastúpia prvé deti vo veku 5 rokov na povinné predprimárne vzdelávanie. Pripravenosť spoločnosti a inštitúcií na túto zmenu môže byť otázná, ale je to prvý krok k uznaniu nášho dlhu voči deťom, ktoré boli dlho našim vzdelávacím systémom nevidené.

Cesta von

Občianske združenie

Vznik združenia sa datuje do roku 2018 a jeho poslaním je pomáhať ľuďom uviaznutým v chudobe postaviť sa na vlastné nohy, získať prácu a dôstojný život. Aktivity združenia sú zamerané na deti, ktoré pochádzajú zo sociálne vylúčeného prostredia a generačne reprodukovanej chudoby.

Cesta von je zoskupením ľudí, ktoré dokázalo združiť mnoho odborníkov na tému ranej starostlivosti a vzdelávania a prinášajú do priestoru problematiky sociálnej exklúzie a generačne reprodukovanej chudoby nový vietor.

Za krátky čas svojho pôsobenia sa im podarilo strhnúť pozornosť verejnosti, ale i štátnych orgánov na potrebu intervencie u detí, ktoré pre nedostatok podnetov prostredia, v ktorom vyrastajú, pre chudobu, pre svoju odlišnosť, pre iný materinský jazyk a v neposlednom rade pre nedostatok informovanosti svojich rodičov zaostávajú vo vzdelávaní a ich skúsenosť s vlastným úspechom je obmedzená len na hranice vlastnej komunity. Úspech v majoritnej spoločnosti je pre nich nedosiahnuteľnou metou pretože ich šance sú brzdené už na samom začiatku ich života.

Cesta von prichádza s konceptom pomoci priamo v teréne, priamo v rodine a priamo ľuďmi z komunity, ktorí nerozumejú životu, tak ako v nej beží. Koncept pomoci prichádza s Omamou a dáva jej do rúk nástroje pre úspech.

Kto je OMAMA?

Žena, ktorá je priamo z komunity. Rešpektovaná, s prirodzenou autoritou a špeciálnym vzdelaním v metódach a technikách v oblasti rozvoja detí v ranom veku.

„Celá komunita má berie dobre, poznajú ma od detstva ...(...) akoby som im bola vzorom“

Omama Irma

Raná starostlivosť v praxi

Jej prácou je venovať sa deťom jedenkrát do týždňa. **Deťom od narodenia do troch rokov** sa hodina výučby delí medzi dieťa a podporu rodičovi, jeho zručnostiam vo vykonávaných aktivitách.

Deťom od troch do šesť rokov sa Omamy venujú skupinovo a bez prítomnosti rodiča, aby si zvykli na kolektív a štruktúrovanosť aktivít, ktoré ich čakajú v materskej či základnej škole.

Omamy pri práci využívajú karty **PLAY WISELY®**, aktivity na rozvoj jemnej i hrubej motoriky, ale podporujú aj vytváranie **vzťahovej väzby medzi matkou a dieťaťom**, a to tým, že sa matky učia masážam, ale i túliť sa k deťom a prejavovať city. Každá Omama má svoju mentorku, ktorá ju metodicky vedie a rieši s ňou prípadné ťažkosti.

„Je pekné, keď sa deti zapájajú do aktivít, ale aj matky..
aspoň tú hodinu, keď som s nimi.“

Omama Irma

Projekt OMAMA

je výnimočný, pretože má výnimočný prístup

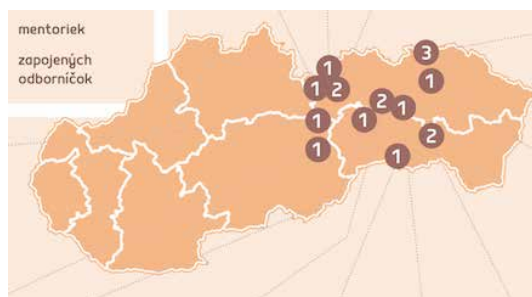
- zamestnáva ženy z vylúčených komunit
- vzdeláva ženy z vylúčených komunit
- učí matky vo vylúčených komunitách ako rozvíjať zručnosti svojich detí
- pomocou špeciálnych techník a hier rozvíja zručnosti detí v ranom veku, čím pripravuje základ pre ich úspešnejšiu budúcnosť
- motivuje rodičov, aby ich deti navštevovali materskú školu
- motivuje ďalších členov komunity, aby sa zapojili
- ukazuje rodičom, čo všetko dokáže dieťa zvládnuť
- nepriamo zvyšuje sebavedomie detí, keďže nie sú vystavované neúspechu v škole tak často, ako deti bez akejkoľvek prípravy
- dáva dôraz na kvalitu vzdelávania a starostlivosti v ranom veku

Výsledky práce z pohľadu 1 Omamy

- 4 poskytnuté hodinové návštevy v domácnostiach denne, 20 týždenne
- 1 rodičovský klub mesačne
- 1 žena s rozvinutými zručnosťami a pracovnými návykmi/rok
- 20 rodín s malými deťmi s ranou starostlivosťou
- Lepšia pripravenosť detí na škôlku a školu
- Funkčnejšie rodiny, ambicióznejšie motivácie a postoje

Kde nájdete Omamy?

2 Omamy pôsobia v 2 materských školách na polovičný úväzok ako asistentky učiteliek, čo zvýšilo účasť rómskych detí vo veku 4-6 na predškolskom vzdelávaní v daných lokalitách.

Projekt Omama sa teší i verejnej podpore a bol v roku 2019 ocenený **1. miestom Sozial Marie Prize for Social Innovation**, je tiež odporúčaný štátnymi analytikmi z Útvaru hodnoty za peniaze.

„Na začiatku to chce veľa trpezlivosti, vysvetľovať, že je to dobrá vec.
Veľa vysvetľovať. Lebo niekedy, je to ťažké, keď mamičky napríklad celý deň perú. Nestíhajú potom s deťmi robiť úlohy.“

Omama Irma

Detstvo deťom

Občianske združenie

OZ Detstvo deťom v meste Dobšiná založili dve miestne učiteľky - **Norika Liptáková** a **Erika Polgáriová**, ktoré v roku 2012 vyjadrili svoje názory na problémy vo vzdelávaní rómskych žiakov otvoreným listom adresovaným ministrovi školstva SR. Keďže sa rozprúdila verejná diskusia, ale bez nejakej zásadnej odozvy, založili v decembri 2013 OZ Detstvo deťom. Toto združenie sa usiluje, aby deti zo sociálne znevýhodneného prostredia mali nielen formálne právo, ale aj reálnu možnosť prežiť plnohodnotné, dôstojné a bezstarostné detstvo a osvojili si počas neho základné zručnosti a návyky, ktoré im pomôžu k dobrému životu. Zameriava sa najmä na maloleté a mladistvé matky a ich partnerov. Chce ich viesť k partnerskej a rodičovskej výchove, ako aj k zodpovednému prístupu k sexualite.

Detstvo deťom, alebo ako ich pozná verejnosť na Slovensku - Domček v Dobšinej, je unikátnym projektom a príkladom dobrej praxe komplexného prístupu k problematike ranej starostlivosti a vzdelávania. Pracovníčky dlhodobo sprevádzajú ženy/dievčatá a ich deti už od prenatálneho veku, poskytujú im informácie, podporu v rodičovstve i pocit bezpečia v neľahkých časoch.

Osobná angažovanosť a nádej na zmenu viedla Učiteľky z Dobšinej k formovaniu systému podpory ušitého na mieru danej komunite. Pani Polgáriová si dokonca dodatočne doplnila vzdelanie o pedagogiku 1. - 4. ročník, aby tak mohla pracovať s deťmi už od nultého ročníka. Dnes sú súčasťou ich tímu i dievčatá - tzv. odchovankyne rodičovského centra, ktoré pôsobia priamo v rodinách vlastnej komunity.

„Naším mamičkám nehovoríme klienti. Pre nás je najdôležitejší vzťah a dôvera...“

*p. Leskovjanská
Zamestnankyňa v Domčeku*

Domček - rodičovské centrum

Domček sídli v rodinnom dome v meste Dobšiná, prevádzkuje ho OZ Detstvo deťom a začínať v ňom dvanásť rodín. Išlo najmä o žiačky základnej školy, ktoré otehotneli počas povinnej školskej dochádzky.

Raná starostlivosť a vzdelávanie v praxi

Sprevádzanie mladistvých prvorodičiek - ranná starostlivosť už od tehotenstva, spojená s odborným poradenstvom, ale aj zapojením starších matiek z komunity, po pôrode následné sprevádzanie mamičky pri starostlivosti o dieťa a rozvoji rodičovských zručností

Včasná intervencia v rodičovskom centre - pracovníčky pôsobia priamo v centre a venujú sa deťom do predškolského veku a mamičkám, ktoré za nimi prichádzajú. Spolupracujú tiež s Centrami včasnej intervencie v Košiciach či Rožňave

„Kľúčové je, či mamičky chcú zmenu vo svojom živote.“

*Zuzka Leskovjanská
Zamestnankyňa v Domčeku*

Amalky - sú pracovníčky, ktoré sú rovesníčkami mladých mamičiek, pochádzajú z komunity a venujú sa ranému vzdelávaniu a starostlivosti o dieťa priamo v rodine. Ide o dievčatá, ktoré si samé prešli ťažkosťami v živote za podpory OZ Detstvo deťom.

Montessori klub - je určený pre deti od 1 do 4 rokov. Deťom a mamičkám sa venuje pracovníčka, ktorá je absolventkou certifikovaného Kurzu Montessori pedagogiky. Mamičkám dáva návod, ako realizovať Montessori aktivity aj v domácom prostredí i ako si pripraviť doma Montessori pomôcky a hračky. O Montessori aktivity neustále prejavujú záujem aj predškooláci i mladší školáci.

Babinec - skupina dievčat v teenegerskom veku sa pravidelne stretáva a nenásilnou formou, prostredníctvom "babských vecí", ako je maľovanie nechťov, či vytváranie účesov preberajú i intímne veci v rámci sexuálnej výchovy.

Pôvodné aktivity OZ boli v posledných troch rokoch postupne rozšírené o predškolský a školský klub, besedy a prednášky pre rodičov a budúcich rodičov na rôzne témy a vzájomnú spoluprácu s komunitnými centrami i mimo Dobšinej. Od roku 2018 sa OZ zameriavalo aj na zlepšenie podmienok **bývania mladých rodín**, ktorým boli pridelené sociálne byty v meste, so zámerom zariadenia detských izieb príp. detských kútikov v týchto bytoch.

Výsledky práce

- počet detí navštevujúcich materské školy
- počet úspešných žiakov na základnej škole
- záujem rodín z marginalizovaných komunít o vzdelávanie a starostlivosť v ranom veku detí
- počet ľudí s informáciami o tom ako pristupovať k deťom v ranom veku a o existencii rôznych pomôcok a hračiek napomáhajúcich k rozvíjaniu schopností a zručností detí
- počet sebavedomejších detí v škôlkach, pretože poznajú aktivity

V pravidelnej starostlivosti Domčeka je približne 50 rodín.

ETP Slovensko

Nezisková organizácia

ETP Slovensko je nezisková konzultačno-vzdelávacia organizácia, ktorá je priamym pokračovateľom medzinárodného programu Environmental Training Project for the Central and Eastern Europe, a to už od roku 1995. V súčasnosti pôsobí v téme sociálneho vylúčenia na niekoľkých úrovniach. Ide o organizáciu, ktorá je v tejto problematike uznávaná a svojím prístupom a znalosťami má častokrát líderské postavenie. Je zástancom komplexného prístupu, čo sa odzrkadľuje na jej aktivitách. Vo svojom portfóliu zahŕňa vzdelávanie v ranom veku - predškolské kluby, doučovanie, mentoring, ale aj svojpomocné bývanie, zamestnanosť pod. Pôsobí v štyroch lokalitách a to Stará Ľubovňa, Rankovce, Veľká Ida a v Košiciach na Luníku IX. Komplexnú asistenciu klientom z generačne reprodukovanej chudoby označuje za sprevádzanie **Od kolísky po kariéru**.

ETP Slovensko je stálicou i v oblasti inovatívnych prístupov k vzdelávaniu, okrem už zaužívaných metód, obohatili doučovanie o **Feuerstenovú Metódu Inštrumentálneho Obohacovania (FIE - Feuerstein Instrumental Enrichment)**, ktorá podporuje zlepšenie kognitívnych zručností žiakov, zvyšuje ich vnútornú motiváciu k učeniu, znižuje počet tých, ktorí nedokončia základnú či strednú školu. Ide o metódu sprostredkovaného učenia (inštrumentálneho obohacovania). Dôraz sa kladie na interakciu medzi žiakom a učiteľom (sprostredkovateľom). Lektor je aktívny a sprevádza žiaka k správne splneniu úlohy, nedáva mu však správnu odpoveď a nechá ho, aby na to prišiel sám. Dôležitou súčasťou tejto metódy je výchova k neustálemu vzdelávaniu a k vzbudeniu záujmu o svet okolo nás.

Raná starostlivosť a vzdelávanie v praxi

ETP Slovensko prevádzkuje **3 komunitné centrá**, ktoré financuje zo svojich zdrojov a projektov. Do košického kraja spadá komunitné centrum vo Veľkej Ide i Rankovce. Ďalšie centrum je v Prešovskom kraji v Starej Ľubovni - Podsadek. Centrá fungujú nezávisle od komunitných centier, ktoré spadajú pod národné projekty. Sú financované zo zdrojov neziskovej organizácie.

„V mestskej časti Podsadek dlhodobo nie je materská škola, čo má veľmi negatívny dopad na vstup detí do základnej školy.“

*p. Korčkovský
zamestnanec ETP Slovensko*

Deti, ktoré navštevujú komunitné centrum často čelia jazykovej bariére, nemajú dostatočne rozvinuté kognitívne schopnosti, motorické zručnosti a pod. Predškolská príprava trvá štyri hodiny denne od pondelka do štvrtka.

„Ročne nám nastúpi do predškolskej prípravy v priemere okolo 15 detí. Žiaci, ktorí navštevujú náš predškolský klub majú lepšiu štartovaciu čiaru v škole, a skoro všetci nastúpia do prvého ročníka a nie do nultého.“

*p. Korčkovský
zamestnanec ETP Slovensko*

Komunitné centrum Rožňava

Mesto Rožňava sa zapojilo do národného projektu Komunitné centrá prostredníctvom Implementačnej agentúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, v rámci operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia v roku 2015. Personálne je komunitné centrum zabezpečené tromi zamestnancami. Komunitné centrum je otvorené počas pracovných dní od 10:00 hod. do 18:00 hod.

Cieľovou skupinou komunitného centra sú predovšetkým deti a mládež navštevujúca predškolské a školské zariadenia, rodičia týchto detí, dôchodcovia a nezamestnaní.

Raná starostlivosť a vzdelávanie v praxi

Komunitné centrum Rožňava realizuje predškolský klub, zameraný na deti od 0 do 6 rokov, a to priamo v interakcii s rodičmi. Snažia sa tak, aby deti z marginalizovaných komunít uspeli v materských školách s prevahou detí pochádzajúcich z majority.

Cieľ

- rovnaký a rovnocenný štart detí z minority i majority z predprimárneho vzdelávania na primárne vzdelávanie
- aktívne zapojenie rodičov do predprimárneho vzdelávania, vytváranie užších rodinných väzieb medzi rodičmi a deťmi s cieľom aktívnej účasti a pomoci deťom v primárnom vzdelávaní

„Pred pandémiou, sme mali klub 2x týždenne v komunitnom centre, teraz však musíme aktivity prispôbovať novej situácii.”

*p. Tomášiková
Odborná garantka KC Rožňava*

Aktivity s deťmi zahŕňajú

- aktivity zamerané na rozvoj osobnosti dieťaťa
- aktivity spoločne stráveného času rodiča s dieťaťom spoločné čítanie, hranie sa, spoločne oslavované sviatky – narodeniny
- Toy Library – požičovňa hračiek. Hračky typu Montessori sa zapožičiavajú domov
- Book Library – požičovňa knižiek, spoločné čítanie, možnosť vypožičania knižiek domov
- aktivity zamerané na osvojenie a rozvoj grafomotorických zručností, kognitívneho myslenia, hygienické návyky, aktivity zamerané na zdravé rozvrhnutie dňa prospešné pre dieťa s podmienkou disciplinovaného dodržiavania /čas na vzdelávanie, čas na hru, čas na pomoc v domácnosti, čas na jedlo, spánok a pod.

Zamestnanci komunitného centra cielene pracujú na inkluzívnom modeli v materských školách s prevahou detí z majority. Pomáhajú tiež s materiálnou výbavou ako je oblečenie, obuv, obliečky, prípadné cestovné a pod.

MAMILA & ZDRAVÉ REGIÓNŤY

Občianske združenie a Príspevková organizácia Ministerstva zdravotníctva SR

MAMILA - občianske združenie sa venuje podpore dojčenia a dočiacich matiek v spoločnosti. Na Slovensku pôsobí od roku 2002 a za tento čas sa im podarilo zvýšiť počet žien, ktoré dojčia svoje deti aj po 6. mesiacoch veku z 13% na 62%. Zvyšných 38% tvorí špecifická populácia ako sú napríklad matky predčasne narodených detí (10%) alebo i matky v marginalizovaných rómskych komunitách.

O dôležitosti dojčenia vyšlo mnoho publikácií i odporúčaní medzinárodných organizácií, medzi inými aj WHO. Výskumy ukazujú ako veľmi je dojčenie dôležité i z pohľadu rozvoja dieťaťa v ranom veku.

ZDRAVÉ REGIÓNŤY - táto organizácia si prešla od svojho vzniku sériou zmien, v tomto čase pôsobí pod Ministerstvom zdravotníctva SR a jej úlohou je pôsobiť priamo v marginalizovaných rómskych komunitách i v nemocniciach a prispieť k zvyšovaniu zdravotnej prevencie, zlepšiť prístup k zdravotnej starostlivosti a pôsobiť ako mediátor či pomocník pre zdravotných pracovníkov. Zdravé regióny implementujú program Zdravé komunity. Na základe tohto programu v komunitách pôsobia asistenti podpory zdravia, ktorí sú obyvateľmi týchto komunít a absolvovali potrebné vzdelávanie. asistenti podpory zdravia pôsobia i vo vybraných nemocniciach. Každý asistent osvetly zdravia má svojho koordinátora, ktorý mu poskytuje podporu a je zodpovedný za komunikáciu a sieťovanie.

*„Náš projekt je zameraný na pomoc ľuďom z vylúčeného prostredia.
Ale už párkrát sa stalo, že ma o pomoc požiadala aj nerómska žena. To ma veľmi teší.
Pomoc s dojčením potrebujú všetky ženy. Mávajú veľa otázok.“*

*Henrieta Bambuchová
Asistentka podpory zdravia v nemocnici*

Podpora dojčenia matiek z marginalizovaných rómskych komunít

Spolupráca medzi OZ MAMILA a Zdravými regiónmi začala približne v roku 2017, kedy si obe organizácie uvedomovali potrebu intervencie vo vylúčených komunitách. V roku 2018 realizovali prieskum, ktorý vyvrátil mýty o tom, že všetky rómske ženy automaticky dojčia svoje deti a nemajú v tejto oblasti problémy. Ukázalo sa, že napriek tomu, že viac ako 80% rómskych žien chce dojčiť svoje deti, už v pôrodnici asi polovica z nich svoje dieťa pre rôzne problémy nedojčí. Z prieskumu tiež vyvstalo, že je pravdepodobné, že ak by ženy z vylúčených komunít dostávali poradenstvo v dojčení, prostredníctvom laktačných poradkýň, rovnako ako ženy z majority, tak by počet dojčiacich žien stúpol, keďže matky deklarovali svoj záujem o poradenstvo i záujem o dojčenie svojich detí.

Situácia so stravovaním detí vo vylúčených komunitách je i z pohľadu organizácie Zdravé regióny, problematická. Matky častokrát pre nedostatok vedomostí a finančných prostriedkov, nahrádzajú materské mlieko sušeným sójovým mliekom, čajom, dokonca kondenzovaným mliekom, ktoré sú nevyhovujúce pre zdravý vývin detí a spôsobuje im zdravotné ťažkosti ako hnačky, neprospievanie, ochorenia horných a dolných dýchacích ciest a pod. Zvýšením počtu dojčiacich žien, by sa týmto problémom dalo výrazne zamedziť.

Raná starostlivosť a vzdelávanie v praxi

Mamila v spolupráci s organizáciou Zdravé regióny vyškolila 260 mužov a žien - asistentov podpory zdravia. Išlo o základné informácie, úvod k pomoci s dojčením.

Nasledoval výber žien, ktoré absolvovali kurz laktačných poradkýň. Tieto laktačné poradkyne pôsobia v komunitách, ale najmä vo vybraných 8 pôrodniciach. V roku 2019 boli vyškolené prvé certifikované laktačné poradkyne z radov asistentov podpory zdravia.

„Pre moje klientky v nemocnici je moja prítomnosť veľká opora. Pomáham im v začiatkoch dojčeniach. v rómskom jazyku im vysvetľujem dojčenie. Napríklad ako si môžu byť isté, že ich bábätko nie je hladné.

Alebo čo robiť, ak majú bolestivo naliate prsia.”

Henrieta Bambuchová

Asistentka podpory zdravia v nemocnici

Asistenti podpory zdravia sa v roku 2019 vzdelávali aj v nasledujúcich oblastiach súvisiacich so starostlivosťou o deti v ranom veku:

- pôrodná asistentka a jej práca v prostredí nemocníc
- dojčenie a popôrodná starostlivosť o bábätko
- upevňovanie hygienických návykov u detí predškolského a raného školského veku

„Som šťastná, keď vidím, že som žene a bábätku reálne pomohla. Keď mi povedia, že nevedia, čo by robili, keby som tam nebola a nepomohla im. Keď by bez pomoci nedojčili.”

Henrieta Bambuchová

Asistentka podpory zdravia v nemocnici

Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity

Ministerstvo vnútra SR

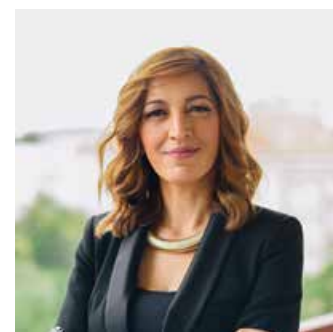
Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity vznikol v roku 2001. Jeho postavenie je vymedzené v Štatúte splnomocnenca vlády pre riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny:

„Splnomocnenec navrhuje, koordinuje a kontroluje činnosti smerujúce k riešeniu problémov rómskej menšiny a po odsúhlasení vládou SR realizuje systémové riešenia na dosiahnutie rovnoprávneho postavenia občanov patriacich k rómskej menšine v spoločnosti. Dbá na dodržiavanie základných práv a slobôd zaručených ústavou a zákonmi SR, ako aj medzinárodnými zmluvami o ľudských právach“.

Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity Úrad je prijímateľom národných projektov financovaných z európskych a štrukturálnych fondov pre časť vybraných obcí s vyšším zastúpením rómskej menšiny. Ide o tzv. balík Take away, ktorý tvorí 150 obcí prevažne na východnom Slovensku.

V rámci národných programov sa zameriava i na predškolské vzdelávanie detí a ranú starostlivosť, a to prostredníctvom národného projektu Podpora predprimárneho vzdelávania detí z marginalizovaných rómskych komunít – NP PRIM (Projekt Inklúzie v Materských školách).

Projekt **NP PRIM I** prebiehal od januára 2017 do decembra 2020, bol určený pre materské školy a zameriaval sa na inklúziu a podporu vzdelávania detí od 3 - 7 rokov.

Špecifikom tohto projektu bola však **pozícia koordinátora práce s rodinou, ktorú môžeme považovať za začiatok dobrej praxe zo strany štátnych orgánov a nastavenia systémovej podpory rozvoja detí v ranom veku.**

„Rómovia majú veľmi radi, keď s ich deťmi niekto pracuje. Sú za to veľmi vďační, lebo chcú, aby ich deti boli úspešné.“

Jarmila Gabčová
koordinátorka práce s rodinou

Kto je to koordinátor práce s rodinou?

- zamestnanec Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity
- člen inkluzívneho tímu materskej školy
- žena/muž z miestnej rómskej komunity (prevažne) a s absolvovaným vzdelávaním v oblasti rozvoja v ranom detstve

Náplňou práce práce koordinátora PsR bolo najmä iniciovať pravidelné stretnutia rodičov a ich detí z vylúčených komunit, motivovať ich k zápisu dieťaťa do materskej školy, spolupracovať s materskou školou, obcou a ďalšími inštitúciami a najmä rozvíjať zručnosti detí v ranom veku.

Koordinátor/ka PsR mal na starosti 1 - 2 lokality, približne 10 detí vo veku 3-6 rokov a ich rodičov alebo rodinných príslušníkov, dve hodiny do týždňa pracoval/a podľa Metodiky s dieťaťom a jeho rodičom na rôznych témach. Do októbra 2020 pôsobilo v 40 lokalitách 33 koordinátorov práce s rodinou.

Podľa slov koordinátorky práce s rodinou, sa ukázalo byť dobrou praxou v podpore samotných pracovníkov aj zrealizovanie skupiny na sociálnej sieti, kde si koordinátori zdieľali skúsenosti, nápady a techniky práce s deťmi.

„Mala som dobrú odozvu od učiteľov z materskej škôlky, lebo deti boli pripravené na fungovanie v škôlke a nastúpili do škôlky bez plaču.“

*Jarmila Gabčová
koordinátorka práce s rodinou*

V súčasnosti sa rozbieha projekt NP PRIM II, kde pozíciu koordinátora s rodinou nahrádza **Rodičovský asistent**, ktorý nadväzuje na prácu koordinátora práce s rodinou, ale je zamestnancom materskej školy a súčasne má pripravovať deti v prirodzenom prostredí na nástup do materskej školy. Ambíciou Úradu je zabezpečiť celkom **150 rodičovských asistentov**, teda do každej svojej lokality jedného pracovníka.

Je to forma prípravy na povinnú predškolskú dochádzku od 5. rokov dieťaťa, ktorá sa zavádza od septembra 2021.

Základná škola s materskou školou Markušovce

Inkluzívna materská škola

Materská škola poskytuje celodennú výchovu a vzdelávanie deťom vo veku od 2. do 6. rokov a deťom s odloženou povinnou školskou dochádzkou. Približne od roku 2009, sa v škôlke začal zvyšovať počet rómskych detí a miernym tempom narastal. Záujem o škôlku vzrástol najmä po vstupe do národného projektu NP PRIM I, vďaka čomu do tímu pribudla špeciálna pedagogička a asistentka učiteľa. Samotní rodičia sa začali viac hlásiť, po zistení, že materská škola nie je len pre majoritu. Od novembra 2020 sa vďaka NP PRIM II, tím materskej školy rozšíril o ďalšieho asistenta a rodičovského asistenta.

Podľa slov pani zástupkyne, boj o inkluzívne vzdelávanie v materskej škole nebol ľahký, pretože sa dotýkal už zaužívaného chodu materskej školy, predsudkov a mýtov, ale aj nedostatku informovanosti verejnosti, rodičov a samotných pedagógov. Napriek počiatočným nezhodám sa materskej škole v inklúzii darí.

Záujem rómskych rodičov o škôlku narastá, toho času je zapísaných 25 detí z celkového počtu 48.

„Na začiatku som k inklúzii pristupovala od detí. Ale deti s tým nemajú žiaden problém. Nevidia rozdiely. Zistila som, že musím ísť z opačného konca. Od kolegýň, cez rodičov až tak k deťom.“

*Bc. Anna Repková
zástupkyňa riaditeľa MŠ*

Nástrahy inklúzie

Ako zásadné sa ukázalo, že v spoločnosti existuje mnoho predsudkov, a že základom úspechu bola komunikácia a vzdelávanie. V rámci projektu NP PRIM pedagógovia absolvovali niekoľko školení cielených aj na problematiku vylúčených komúní a jej špecifik.

Bola však potrebná aj práca s rómskymi rodičmi, ktorí v prvých týždňoch, keď deti v škôlke plakali, považovali učiteľov i prostredie za nepriateľské, ktoré ich dieťaťu ubližuje.

V neposlednom rade bolo potrebné komunikovať s rodičmi detí z majority.

„Jedna mamička sa asi po roku vyjadrila, že si nikdy nemyslela, že jej dcéra bude mať najlepšiu kamarátku Rómku.“

*Bc. Anna Repková
zástupkyňa riaditeľa MŠ*

Inklúzia v praxi

Materská škola v Markušovciach sa v aktivitách neodlišuje od iných materských škôl na Slovensku, rozdiel je len v tom, že sa pri hre či učení nerobia rozdiely medzi deťmi. Ranný kruh, výlety či logopedické stretnutia absolvujú deti bez rozdielu v prístupe učiteľov.

„Všetky deti sú naše deti.“

*Bc. Anna Repková
zástupkyňa riaditeľa MŠ*

Úspechy a pokroky

Deti z rómskych komunít

- nemajú problém s dochádzkou
- v škôlke sa cítia dobre a neplačú
- po pár mesiacoch rozprávajú po slovensky
- majú kamarátov z majority
- z materskej školy nastupujú do prvého ročníka
- ak majú logopedický problém, sú odporúčané do prípravného ročníka, čím sa zamedzuje zacykleniu sa detí v nultých ročníkoch a ďalej v špeciálnych triedach

*„Rodičia mi hovoria: pani učiteľka, vy ste nás naučili.
My už doma používame slovenský jazyk.“*

*Bc. Anna Repková
zástupkyňa riaditeľa MŠ*

Podakovanie

Naše podakovanie patrí všetkým, ktorí si našli čas a podelili sa o svoje aktivity, znalosti, skúsenosti a informácie:

Ol'ga Coulton Shaw z OZ Cesta von

Irma Rybárová - Omama

Zuzana Leskovjanská - OZ Detstvo Deťom

Andrea Poloková - OZ Mamila

Henrieta Bambuchová - asistentka podpory zdravia v nemocnici

Martina Ferencz - Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity

Barbora Vanek - Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity

Jarmila Gabčová - koordinátorka práce s rodinou

Anna Repková - zástupkyňa riaditeľa ZŠ s MŠ Markušovce

Veronika Poklembová - riaditeľka ETP Slovensko

p. Korčkovský - ETP Slovensko

Mgr. Marcela Tomášiková - Garantka komunitného centra Rožňava

